
УДК 342.7

Н. М. НАУМОВА,

аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ

ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

На підставі аналізу конституційно-правових положень Основних Законів країн Східної Європи показано основні сучасні риси та тенденції у регламентації питання щодо недоторканності житла, зокрема визначено критерії та ознаки універсалізації та біфуркації змісту та зовнішніх ознак відповідних норм права. Подано характеристику та розкрито особливості конституційно-правових гарантій захисту права людини на недоторканність житла. Визначено практичне та теоретичне значення конституційно-правового досвіду постсоціалістичних країн Східної Європи для вдосконалення механізму та способів забезпечення недоторканності житла в Україні.

Ключові слова: *конституція, основні права та свободи людини, недоторканність житла, письмовий дозвіл судової влади, органи правопорядку, проникнення до житла, обыск, згода мешканця (власника).*

Naumova, N.M. (2015), "Experience of constitutional and legal regulation of the right to inviolability of the dwelling in Eastern Europe countries and its significance for Ukraine" ["Dosvid konstytutsiino-pravovoho rehuliuвання права na nedotorkannist zhytla u krainakh Skhidnoi Yevropy ta yoho znachennia dlia Ukrainy"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 17–23.

Постановка проблеми. В історії європейського права одним з останніх великих та докорінних осучаснень масиву конституційно-правових норм стало радикальне оновлення Конституцій постсоціалістичних країн, що відбулося у Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії, Хорватії, Словенії та Албанії, які входили до радянського блоку, а з крахом тоталітаризму одноставно виявили бажання інтегруватися до західноєвропейського культурного, економічного та правового середовища. Проте за чверть століття з моменту краху комунізму на Сході Європи ідеї, принципи та норми, що стосуються забезпечення основних прав та свобод людини (серед яких ідея про недоторканність житла та одноіменне право займають ключове місце), поступово перетворилися з інноваційних концептів, модних трендів і перспективних напрямків юридичної практики у певні класичні догми та стереотипи, які майже однаково сприймаються юридичною громадськістю цих країн та всією західною аналітичною юриспруденцією¹. У свою чергу, якщо простежити дискусії, які сьогодні точилися навколо юридичних нюансів і деталей змісту недоторканності житла, конституційних та галузевих гарантій забезпечення цього права, стає зрозуміло, що вони стосувалися декількох вузькоспеціалізованих питань, а саме: як у конституційній нормі (яка серед інших має найвищу юридичну силу та соціальну цінність) належним чином оформити спроби універсалізації різногалузевих тлумачень поняття «житло» для включення в Основний Закон (Конституцію) універсальної дефініції цього поняття; як формувати певні юридичні ознаки того, що розуміється під поняттям «несанкціоноване вторгнення (проникнення) до житла чи приміщення»; як визначити легальні (конституційні) критерії, випадки, конкретні

¹ У своєму коментарі до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) проф. Жан-Франсуа Ренуччі (Jean-François Renucci) зазначає, що недоторканність житла є складовою недоторканності приватного життя. Право на недоторканність приватного життя закріплено в абз. 1 ст. 8 Європейської конвенції, яка захищає недоторканність приватного життя, у тому числі житла та кореспонденції. Водночас абз. 2 цієї статті передбачає, що випадки державного втручання у сферу недоторканності житла у демократичному суспільстві можливі, якщо вони відповідають вимогам закону, зокрема, якщо це необхідно в інтересах національної безпеки, громадської безпеки, економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушень або злочинів, охорони здоров'я, моральності, захисту прав та свобод інших осіб [1, р. 39].

алгоритми поведінки, коли правоохоронні органи без згоди суду або власника чи мешканця житла (приміщення) можуть вільно та цілодобово проникати до нього та провадити там певні процесуальні дії. Цей «набір» теоретичних та прикладних питань поступово почав включати в себе догматичний зміст конституційної парадигми про неприпустимість порушення недоторканності житла. Водночас реалії XXI століття, зокрема стрімкий розвиток Інтернету й телекомунікаційних технологій, спрощення та доступність оптико-електронних пристроїв поєднані з можливістю використання новітніх авіаційних технологій², змушують юриспруденцію знову повертатися до перегляду певних ідей та постулатів, які протягом тривалого часу вважалися досконалими й абсолютними як з точки зору теорії, так і з точки зору практики.

Таким чином, з точки зору теорії та практики конституційного права у глобальному масштабі на порядку денному знову актуалізоване питання щодо якісно нового розуміння об'єму, змісту права на недоторканність житла та різноманітних юридичних й інших гарантій його забезпечення. Крім того, для подальшого розвитку конституціоналізму в нашій країні, вдосконалення юридичних гарантій захисту прав людини, впровадження найсучасніших надбань та досягнень у сфері забезпечення права на недоторканність житла потребує всебічного комплексного компаративістського аналізу зміст відповідних конституційних норм країн Східної Європи. Це дозволить не лише збагатити вітчизняні конституційно-правові наукові напрацювання у вказаному напрямку, а й стане поштовхом для подальшого вдосконалення вітчизняного конституційного законодавства.

² У багатьох випадках під час проведення кримінально-процесуальних дій або оперативно-розшукових заходів наявність в арсеналі правоохоронців квадрокоптеру, оснащеного фото/відеообладнанням з оптикою високої чіткості, вже не вимагає потреби у негласному та/або несанкціонованому фізичному проникненні до житла чи іншого приміщення. Наявність такого приладу на великій відстані дозволяє точно встановити місце перебування особи у тому чи іншому приміщенні, визначити деталі та особливості його планування і розташування, виявити й зафіксувати наявність схованок, знарядь для вчинення злочину, майна, яке стало предметом злочинного посягання, встановити місце зберігання зброї та боєприпасів тощо. Поряд з цим, однозначної та очевидної юридичної відповіді на питання, чи може таке оптико-електронне проникнення до житла без фізичного вторгнення до нього вважатися порушенням права на недоторканність житла, немає.

Стан дослідження. Слід зазначити, що у вітчизняній юриспруденції існує чимала кількість публікацій, присвячених питанням недоторканності житла, у тому числі тих, які спрямовані на аналіз та вивчення зарубіжного досвіду в цій сфері. Серед наукових праць, виданих за останні роки за цією тематикою, доцільно згадати публікації І. І. Заболотного («Прокурорський нагляд та судовий контроль у механізмі забезпечення права на недоторканність житла чи іншого володіння особи»), Ю. В. Кириченка («Конституційне регулювання права на недоторканність житла в Україні та європейських державах»), О. В. Козиря («Конституційне право особи на недоторканність житла»), С. І. Кравченка («Недоторканність житла: гарантії й винятки»), Т. А. Плугатар («Міжнародні та національно-правові засади регулювання права людини на недоторканність приватного життя»). На пострадянському просторі вивченням проблематики конституційно-правового регулювання права на недоторканність житла, у тому числі й у компаративістсько-правовому напрямку, займалися такі вчені, як Г. П. Макаров («Неприкосновенность жилища – конституционное право граждан»), Х. П. Нікіфорова («Международная защита права личности на неприкосновенность»), С. І. Сулова («Право на неприкосновенность жилища: правовая природа») та ін.

Окремо необхідно згадати про те, що в країнах Східної Європи багато фахівців у галузі конституційного права також досліджували питання щодо недоторканності житла. Ці питання висвітлені у наукових працях Даріуша Горецького (Dariusz Gyrecki), Марціна Міхала Вишоватого (Marcin Michał Wiszowaty), Петра Тулеї (Piotr Tuleja), Лешека Гарлицького (Leszek Garlicki), Томаша Пецла (Томбль Pezl), Йозефа Благоша (Josef Blahoň), Володимира Балаша (Vladimír Baláš), Карела Кліми (Karel Klíma), Марти Дешо (Marta Dezső), Естер Боднар (Eszter Bodnár), Бернадетт Сомоді (Bernadette Somody), Бориса Петрова-Спасова, Стефана Стойчева.

Необхідно звернути увагу на те, що у вітчизняній юридичній літературі бракує творчого наукового аналізу конституційних приписів щодо недоторканності житла у країнах Східної Європи, а також доктринальних положень і теоретичних концептів у вказаному напрямку, що більше детермінує та актуалізує потребу у відповідних наукових пошуках.

Метою статті є визначення та аналіз основних тенденцій розвитку конституційно-правових норм про недоторканність житла у країнах Східної Європи з метою вдосконалення анало-

гічної конституційно-правової практики в Україні.

Виклад основного матеріалу. В країнах Східної Європи, як і у більшості демократичних держав світу, фундаментом і методологічною основою конституційно-правового регулювання недоторканності житла є універсальні та загальновизнані норми міжнародного права про захист людини від безпідставного втручання в її приватне життя та середовище, зокрема ст. 12 Загальної декларації прав людини³ та ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права⁴. В цьому контексті О. В. Козир зазначає, що існують три основні міжнародно-правові стандарти конституційного права особи на недоторканність житла:

а) визнання такого права за кожним індивідом незалежно від наявності громадянства чи будь-яких інших соціальних ознак;

б) недопущення свавільних або незаконних посягань на таке право з боку держави;

в) забезпечення законодавчого захисту такого права від свавільних або незаконних посягань [4, с. 5].

Характеризуючи безпосередньо зміст Конституцій Хорватії (1990 р.), Словенії (1990 р.), Болгарії (1991 р.), Румунії (1991 р.), Чехії (1992 р.), Словаччини (1992 р.), Польщі (1997 р.), Албанії (1998 р.), Угорщини (2012 р.), необхідно вказати, що вони мають ключові спільні риси, які відображають уніфікований підхід законодавця до питання недоторканності житла.

І. Спосіб зовнішнього вираження, фіксації цієї конституційної норми (закріплення цього положення в окремій статті окремого розділу, який безпосередньо присвячено основним правам та свободам людини).

Так, у Конституції Польщі конституційна норма про недоторканність житла закріплена у підрозділі «Особисті свободи і права» розд. II «Свободи, права й обов'язки людини та громадянина» [5, ст. 50]. У Хартії основних прав і свобод, яка є складовою частиною конституційної системи Чехії, аналогічне положення зафіксоване у розд. 1 «Основні права і свободи людини» гл. 2 «Права людини та основні свободи» [6, ст. 12]. У Конституції Албанії про

³ У цій статті вказано, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю кореспонденції або честь і репутацію [2].

⁴ У п. 1 ст. 17 Пакту передбачено, зокрема, що ніхто не повинен зазнавати свавільних або незаконних посягань на недоторканність його житла [3].

недоторканність житла мова йде у гл. II «Свободи і права особи» ч. 2 «Основні права та свободи людини» [7, ст. 37]. У Конституції Словаччини недоторканність житла визначена серед основних прав та свобод людини, у розд. 2 гл. 2 [8, ст. 21].

II. Конструктивна особливість побудови конституційної норми, яка базується на декількох «реперних точках».

Першою з них є основна ідея, теза (конституційний принцип) щодо неприпустимості порушення недоторканності житла, яка включає в себе загальну заборону порушення будь-ким права людини на загальну недоторканність житла. Зокрема, ч. 1 ст. 27 Конституції Румунії передбачає, що місце проживання та місце перебування недоторканні. Ніхто не може без дозволу особи проникати до її місця проживання або місця перебування та залишатися там [9]. Частина 1 ст. 33 Конституції Болгарії проголошує, що житло є недоторканим. Без згоди особи, яка в ньому мешкає, ніхто не може входити до житла та залишатися у ньому [10]. Аналогічне положення зафіксоване й у ч. 1 ст. 34 Конституції Хорватії, яка встановлює, що житло є недоторканим [11].

Другою з них є вказівка на певні випадки вилучення із цього правила, конституційно-правові способи фіксації (закріплення) таких вилучень, конституційна мета, яку вони переслідують⁵. Зокрема, ч. 4 ст. 34 Конституції Хорватії встановлює, що відповідно до умов, передбачених законом, органи охорони правопорядку можуть входити до житла або приміщення без постанови суду або згоди володаря квартири та без присутності понятих, якщо це необхідно для виконання судового рішення про арешт або затримання злочинця, а також для усунення серйозної небезпеки, яка загрожує життю та (або) здоров'ю людей або майну у крупних

⁵ В інтерпретації О. В. Козиря випадки вилучення із загального правила про неприпустимість порушення права на недоторканність житла називаються принципами обмеження права на недоторканність житла, до яких він, виходячи з положень відповідних міжнародно-правових документів та національного законодавства, відносить: а) законність; б) конкретність; в) обґрунтованість; г) збалансованість; г) недопустимість свавільних обмежень [4, с. 6]. На нашу думку, такий підхід не можна вважати повністю досконалим через те, що у багатьох випадках вилучення із загального правила про неприпустимість порушення недоторканності житла не має такої ознаки (характеристики), як «конкретність», що далі буде проілюстровано на прикладах конкретних конституційно-правових норм країн Східної Європи.

розмірах [11]. Згідно з ч. 3 ст. 12 Хартії основних прав і свобод вилучення з принципу недоторканності житла можуть бути встановлені законом лише тоді, коли це необхідно у демократичному суспільстві для захисту життя або здоров'я громадян, прав і свобод інших осіб або для запобігання серйозній загрози громадській безпеці та порядку. Якщо житло використовується для підприємницької або іншої господарської діяльності, проникнення до нього може бути дозволено законом й у випадках, коли це необхідно для виконання задач публічного управління [6]⁶.

Частиною 3 ст. 27 Конституції Румунії передбачається, що вилучення з положення про недоторканність житла можуть бути допущені лише законом у таких випадках:

- а) для виконання ордеру на арешт або судового рішення;
- б) для усунення загрози життю, фізичній цілісності або майну особи;
- с) для захисту національної безпеки або громадського порядку;
- д) для запобігання поширенню епідемії [9].

Отже, інші цілі, ніж ті, що безпосередньо вказані у конституції та для досягнення яких може бути обмежене право людини на недоторканність житла, не можуть вважатися легітимними та конституційними.

Також слід звернути увагу на те, що юридичний зміст порушення недоторканності житла не зводиться виключно до різноманітних форм несанкціонованого фізичного проникнення до приміщення, а стосується й певної кримінально-процесуальної дії – обшуку, який може відбутися «de facto» тільки тоді, коли правоохоронець уже проник та перебуває у приміщенні. Відповідно до ст. 50 Конституції Польщі обшук житла, приміщення або транспортного засобу може мати місце лише у випадках, передбачених законом, та у визначений ним спосіб [5].

У свою чергу, згідно з ч. 2, 3 ст. 36 Конституції Словенії особа, яка мешкає у приміщенні, або її представник мають право бути присутніми під час обшуку житла або належного цій особі приміщення. Обшук має обов'язково проводитися у присутності двох понятих [13].

Стаття 27 Конституції Румунії встановлює, що обшуки можуть бути видані виключно

⁶ Отже, конституційна та судова практика Європейського суду з прав людини йде за двома основними напрямками розгляду терміна «житло» – житло як місце проживання та житло як місце роботи [12, с. 375].

магістратами та проводиться тільки у формах, передбачених законом (ч. 3). У нічний час проведення обшуків забороняється, за виключенням випадку затримання злочинця на місці вчинення злочину (ч. 4) [9].

У Конституції Болгарії обшук взагалі не згадується в контексті недоторканності житла [10, ст. 33]. Водночас саме завдяки цій країні було вироблено правову позицію Європейського суду з прав людини про те, що за певних умов обшук в особистому столі заявника за місцем його роботи може вважатися втручанням у його особисте життя у сенсі порушення вимог ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (справа «Пеев проти Болгарії»)⁷.

Третьою реперною точкою, яка відображає конструкцію конституційної норми, що містить положення про недоторканність житла, є те, що одноіменне право у Конституціях країн Східної Європи закріплюється у відповідній нормі без інших суміжних прав, тоді як у конституціях інших країн Європи спостерігається різний спосіб регулювання цього права. Як зазначає з цього приводу Ю. В. Кириченко, результати дослідження положень європейських конституцій свідчать, що в них у різний спосіб здійснюється правове регулювання права на недоторканність житла, а саме: а) автономний, коли це право закріплюється окремо від інших, у тому числі й суміжних прав; б) інтегративний, коли це право закріплюється разом з іншими, як правило, суміжними правами [15, с. 92]. Наприклад, у ст. 15 Конституції Андорри право на недоторканність житла пов'язане з правом на таємницю спілкування, у ст. 9 Конституції Греції – з правом на особисте і сімейне життя, а у ст. 18 Конституції Іспанії – з правом на честь, особисту і сімейну таємницю [15, с. 92].

⁷ У справі «Пеев проти Болгарії» (Case of Peev v. Bulgaria), де Суд розглядав питання про можливість порушення права, передбаченого ст. 8 Конвенції, при проведенні обшуку у службовому кабінеті, під час судового розгляду було взято до уваги думку самого заявника, який зберігав у службовому кабінеті свої особисті речі й сподівався, що вони публічно досліджуватися не будуть, та ставлення керівництва організації до такого сподівання, що виявилось у відсутності заборон на зберігання особистих речей у кабінетах і проваджень за порушення таких заборон. Таким чином, Суд дійшов висновку, що проведення обшуку в особистому столі заявника за місцем його роботи було втручанням у його особисте життя у сенсі ст. 8 Конвенції, тому не було законним [14].

Висновки. 1. Репрезентована модель конституційно-правового регулювання (на прикладі країн Східної Європи) недоторканності житла при її екстраполяції на вітчизняний конституційно-правовий досвід регулювання недоторканності житла (ст. 30 Конституції України⁸) може дати підстави вважати, що в Україні це питання вирішено майже аналогічно. Проте такий підхід є дещо примітивним та спрощеним, оскільки не повною мірою відображає об'єктивну реальність. Важливим доповненням конституцій країн Східної Європи у частині визначення та регламентації прав і свобод людини є встановлення низки найважливіших концептів, які стосуються меж здійснення права, визначення критеріїв того, яке з прав людини вважається абсолютним, способу захисту основних прав та свобод людини. Безсумнівно, вони у повній мірі стосуються й питання забезпечення недоторканності житла.

Так, у ст. 77–79 Конституції Польщі визначені засоби охорони прав і свобод людини, до яких в т. ч. належить правова можливість звернення громадянина до Конституційного Трибуналу з питанням відповідності Конституції, закону або іншого нормативного акта, на підставі якого суд або інший публічний орган виніс остаточне рішення про його свободи, права та обов'язки (ст. 79). Відповідно до ст. 4 Конституції Чехії межі основних прав та свобод можуть бути визначені при дотриманні умов, установлених Хартією основних прав та свобод. У свою чергу, ст. 4 Конституції Албанії закріплює, що лише закон обмежує діяльність держави.

Таким чином, еволюційний розвиток моделі конституційно-правової регламентації прав і свобод людини в Україні має враховувати зазначені напрацювання.

2. Конституційно-правова практика регламентації права на недоторканність житла як в Україні, так і у країнах Східної Європи яскраво свідчить, що більшість причин, за якими держава може здійснити вилучення з цього права, підпадають під категорію «правові поняття та

⁸ Відповідно до ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку [16].

категорії з неочевидними юридичними ознаками», зокрема такі, як «запобігання серйозній загрозі громадському порядку», «захист національної безпеки», «випадки крайньої необхідності», «невідкладні випадки, пов'язані з урядованням людей» тощо.

Отже, вважати, що проблематика забезпечення недоторканності житла є певною мірою вичерпаною (як через велику кількість наукових праць, так і внаслідок того, що конституційні норми не мають стрімкої динаміки оновлення) не можна.

Список використаних джерел

1. Renucci J.-F. Introduction to the European Convention on Human Rights. The rights guaranteed and the protection mechanism [Електронний ресурс] / Jean-Franzois Renucci. – Council of Europe Publishing, 2005. – 128 p. – Режим доступу: http://echr.coe.int/Documents/Pub_coe_HFfiles_2005_01_ENG.pdf.
2. Загальна декларація прав людини : [прийн. і проголош. резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН від 10 груд. 1948 р.] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015. – Назва з екрана.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : від 16 груд. 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Козир О. В. Конституційне право особи на недоторканність житла : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Козир Олександр Володимирович. – Харків, 2010. – 198 с.
5. Конституція Республіки Польща от 2 апр. 1997 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>.
6. Постановление Президиума Чешского национального совета от 16 декабря 1992 г. о провозглашении Хартии основных прав и свобод как составной части конституционной системы Чешской Республики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/prilohy/Listina_Russian_version.pdf.
7. Конституція Республіки Албанія : от 21 окт. 1998 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uznal.org/constitution.php?text=Albania&language=g>.
8. Конституція Словацької Республіки : от 1 сент. 1992 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uznal.org/constitution.php?text=Slovakia&language=g>.
9. Constitution of Romania : [of November 21, 1991] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129513.
10. Конституція Республіки Болгарія : от 12 июля 1991 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/bulgaria.pdf>.
11. Конституція Республіки Хорватія : от 22 дек. 1990 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/?p=107>.
12. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / [за заг. ред. О. Л. Жуковської]. – Київ : Віпол, 2004. – 960 с.
13. Конституція Республіки Словенія : от 23 дек. 1991 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/?p=109>.
14. Case of Peev v. Bulgaria : Application no. 64209/01 : of 26 July 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www1.umn.edu/humanrts/research/bulgaria/Peev_en1.pdf. – Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Певс проти Болгарії».
15. Кириченко Ю. В. Конституційне регулювання права на недоторканність житла в Україні та європейських державах / Кириченко Ю. В. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 5, т. 1 – С. 91–96.
16. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Надійшла до редколегії 17.12.2015

НАУМОВА Н. Н. ОПЫТ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЖИЛИЩА В СТРАНАХ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ УКРАИНЫ

На основе анализа конституционно-правовых положений Основных Законов государств Восточной Европы показаны основные современные черты и тенденции регламентации вопроса о неприкосновенности жилища, в частности определены критерии и признаки универсализации и бифуркации содержания и внешних признаков соответствующих норм права. Дана характеристика и раскрыты особенности конституционно-правовых гарантий защиты права человека на неприкосновенность жилища. Определено практическое и теоретическое значение конституционно-правового опыта постсоциалистических стран Восточной Европы для усовершенствования механизма и способов обеспечения неприкосновенности жилища в Украине.

Ключевые слова: конституция, основные права и свободы человека, неприкосновенность жилища, письменное разрешение судебной власти, органы правопорядка, проникновение в жилище, обыск, согласие жильца (собственника).

NAUMOVA N. M. EXPERIENCE OF CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION OF THE RIGHT ON INVIOABILITY OF THE DWELLING IN EASTERN EUROPE COUNTRIES AND ITS SIGNIFICANCE FOR UKRAINE

The author has grounded the thesis that nowadays in Ukraine there is a need to revise the amount and content of the right on inviolability of the dwelling and various legal and other guarantees for its provision. To accomplish this the author has offered to study the experience of constitutional and legal regulation of the right on inviolability of the dwelling in post-socialist countries of Eastern Europe. Special attention is paid to insufficient level of scientific elaboration of this theme in the domestic juridical science of constitutional law.

The main modern features and tendencies of regulating the issue of inviolability of the dwelling have been studied; features and criteria of universalization and bifurcation of the content and external characteristics of the relevant law norms have been determined. The issues concerning common features of the structural factors of building the constitutional norm on inviolability of the dwelling, the ways of external expression, fixation of such norms have been highlighted in details.

A special place in the scientific analysis took cases of removal from the principle of inviolability of the dwelling the means of their fixation in the Basic Laws. It is noted that such removals fall under the category of «legal concepts and categories of unobvious legal grounds». The peculiarities of the constitutional and legal guarantees of protecting human right on inviolability of the dwelling have been characterized. The author has established the practical and theoretical significance of constitutional and legal experience of post-socialist countries of Eastern Europe to improve the mechanism and the ways to ensure the inviolability of the dwelling in Ukraine.

It is concluded that represented model of the constitutional and legal regulation of inviolability of the dwelling with its implementation to the domestic constitutional and legal experience (the Art. 30 of the Constitution of Ukraine) may provide reasons to believe that this issue in Ukraine is almost similarly resolved.

Keywords: Constitution, fundamental human rights and freedoms, inviolability of dwelling, written permission of the court, law enforcement agencies, entering into a dwelling, search, will of a dweller (owner).